

ПРОРОК ЄРЕМІЯ: СЛУЖІННЯ ПІД ЧАС КРИЗИ

Анотація. У статті розглядається проблема духовного наставництва, передачі та сприйняття Божого Слова за часів пророка Єремії, а також проводяться паралелі з сучасним християнським контекстом. Зокрема, приділяється увага дефіциту повноцінного наставництва, яке в першу чергу мали б звершувати представники левитського коліна, що було розпоршене між усіма ізраїльськими колінами, а в сучасності мають звершувати покликані церковні служителі. Також звертається увага на кризу змісту проповіді і пророцтв, що як за часів Єремії, так і в сучасному контексті є наслідком бажання «проповідників» догодити політичним, національним, патріотичним та іншим настроям аудиторії, що призводить до викривлення сприйняття реальності, самовпевненості людей та неспроможності адекватно оцінювати ризики та небезпеку.

Ключові слова: *духовне наставництво, проповідь, пророк, Єремія, проповідник, учитель, лжепророк.*

Title: *The Prophet JEREMIAH: Ministry in crisis time.*

Annotation. The article examines the problem of spiritual guidance, transmission and perception of God's Word in the time of the prophet Jeremiah, during the covenant crisis in Israel and Judah, and draws parallels with the contemporary Christian context. In particular, attention is paid to the deficit of spiritual guidance, which should be carried out primarily by representatives of the Levitical tribe. Author discover the crisis of the content of the sermon and prophecy, which, both in the time of Jeremiah and in the modern context, is the result of the desire of "preachers" to please the political, national, patriotic and other moods of the audience. These tendencies leads to a distortion of the perception of reality, people's self-confidence and inability to adequately assess risks and dangers. The consequence of these phenomena is a crisis in the perception of God's truth, as the false theology of the audience becomes a "barrier" that makes it difficult or even making impossible to perceive God's truth.

Keywords: *spiritual guidance, sermon, Jeremiah, God's Word, church, preacher, false prophet.*

Буюклі Максим Георгійович, студент магістратури Одеської богословської семінарії, дякон церкви (м. Березівка Одеської області, Україна). e-mail: butax.ber@gmail.com

Вступ

◆ Однією з основних умов заповітних відносин між Богом і людиною є покора людей Його Слово. Ця умова була обов'язковою для старозаповітного Ізраїлю, саме такою вона залишається і для сучасної Церкви. Адже, як в Ізраїлі, так і в Церкві, для забезпечення виконання цієї умови Бог доручив певним людям доносити Його Слово Його народові. У Старому Заповіті цю роль мали виконувати священники, левити, пророки, іноді судді та царі. У Церкві ж Бог настановляє апостолів, пресвітерів, вчителів, благовісників і пророків, щоб вони відігравали роль «каналу», за допомогою якого Бог передає Своє одкровення Своему народові.

Мета цієї статті полягає в тому, щоб визначити та описати кризу передачі та сприйняття Божого одкровення в епоху пророка Єремії, зіставивши її з контекстом сучасного християнства задля виявлення паралелей, що вказують на небезпечні тенденції, та визначити способи їх подолання. Тому в статті йтиметься не стільки про пророчу кризу, скільки про кризу керигматичну.

Хоча в сучасній бібліїстиці терміном «керигма» заведено позначати основне богословське послання новозаповітних книг та окремих перикоп Старого Заповіту, у цій статті воно вживатиметься в його етимологічному значенні. Етимологічно слово керигма перегукується з дієсловом κηρύσσω (κηρύττω), яке означає «бути проголошувачем, сповіщати, скликати чи наказувати через глашатая, публічно проповідувати, вчити чогось важливого»^[1] (у цій роботі це слово використовується у значенні «проповідь», «повчання», «вчення», «наставництво»).

Очевидно, старозаповітні пророки та їхні пророцтва були покликані реагувати на позитивні чи негативні рішення ізраїльського суспільства та його керівників, а також застерігати від неправильних вчинків і попереджати про наслідки за умови непослуху Божому Слово. Керигма ж має на увазі постійний і безперервний процес повчання, навчання, роз'яснення Божого Закону та його принципів. Саме про цю постійну і свідому передачу Божого одкровення йтиметься в цьому дослідженні.

Ця стаття складається з трьох розділів, кожен з яких описує одну зі сторін кризи проповідницького служіння, включаючи огляд та аналіз проблеми як в епоху пророка Єремії, так і в сучасному контексті. Зокрема, йтиметься про дефіцит свідомого навчання народу в Законі Божому, про кризу змісту керигми, який був залежним від настрою аудиторії та про кризу сприйняття Божої істини внаслідок сповідання хибного богослов'я.

Оскільки джерела, використані під час дослідження теми були російськомовними, то переклад усіх цитат, запозичених з них, був зроблений автором цього дослідження. Також задля полегшення процесу читання деякі посилання на Біблію були винесені у кінцеві виноски.

^[1] <https://dic.academic.ru/dic.nsf/ruwiki/1519635>

ДЕФІЦИТ КЕРИГМИ ЯК ПРИЧИНА ВИНИКНЕННЯ І ПОГІРШЕННЯ КОВЕНАНТНОЇ КРИЗИ

а. В епоху пророка Єремії

Навіть при побіжному прочитанні книги пророка Єремії, можна зрозуміти, що пророк служив у той період історії Юдеї, коли заповітні відносини народу з Богом були порушені настільки, що досягли пікової точки, або, якщо так можна висловитися, точки неповернення. Багатомилостивий і Довготерпеливий Бог був змушений вжити радикальних заходів, щоб протверезити Свій народ і уможливити майбутнє відновлення кovenantних взаємин з Ізраїлем. Все, про що попереджав Мойсей ізраїльтян у своїй проповіді на підступах до Ханаанської землі (див. Повт. 28), було реалізовано Ягве саме в епоху пророка Єремії. Алекс Воргез із цього приводу справедливо зауважив: «І люди, до яких Єремія звертається у своїй книзі, не повинні дивуватися, тому що цей уривок лише точно передає все те, що в заповіді передбачено за непослух Ізраїля Богу»^[2]. Це був час справжнього, якщо можна так сказати, кovenantного краху.

Але ж як так могло статися, що єдиний народ на Землі, який володів записаним Божим одкровенням, народ, який спочатку був попереджений про дуже сумні для себе наслідки у разі порушення заповіді зі своїм Господом, знехтував усім цим і дозволив статися тому, від чого Бог суворо його застерігав і про що дбайливо попереджав? Поза всяким сумнівом, однією з основних причин того, що сталося, є вкрай низький показник духовного наставництва в Ізраїльському суспільстві. Люди, які були обрані Богом для цього служіння (священники, левити, судді, пророки, царі), просто не впоралися зі своїми обов'язками, пов'язаними з настановою суспільства в Законі Божому.

Той послух Закону Божому, який з неабиякими зусиллями зумів прищепити ізраїльтянам Мойсей, згодом було втрачено через відсутність належної наставницької роботи з боку відповідальних за це людей. Наслідком такої безвідповідальності було регулярне відступництво народу від Господа, що своєю чергою приводило в дію «механізм прокльонів», який Бог визначив як засіб коригування духовного стану Свого обраного народу. Так виникла і зростала з геометричною прогресією кovenantна криза між Богом та Ізраїлем, яка посилилася і досягла критичної точки в епоху пророка Єремії.

Бог дав Закон Ізраїлю, щоб народ знав його, розумів та дотримувався. І обов'язок вчити народ Божого Закону лежав передусім на священниках і левитах, яким книга Закону була доступною. Вони насамперед повинні були навчати Закону весь народ, якому було наказано збиратися в рік відпущення на обраному Богом місці під час свята Кучок (див. Повт. 31:9–13).

[2] Воргез Алекс, *Книга Иеремии, главы 1–25*. С. 324.

Але цим обов'язок священників і левитів навчати народ Божій «науці» не обмежувався. Не обмежувався він так само і чергою служіння при скинії та храмі. Священники і левити мали настановлювати народ у Законі Божому не тільки під час загальних зборів у скинії чи храмі, а насамперед у тих місцях, де вони жили. Саме для цього Бог і розселив їх між усіма колінами в Ізраїлі (див. Мал. 2:7). Отже, Божий Закон повинен був укорінюватися в серцях ізраїльтян і виявлятися в образі їхнього повсякденного життя як на особистому, так і на суспільному рівнях, що, у свою чергу, стало б гарантією Божого благословення у житті суспільства, відповідно до умов Заповіту (пор. Повт. 28).

Однак, озираючись на історію ізраїльського народу від завоювання ханаанського краю до вавилонського полону, описаної в канонічних книгах Біблії, можна побачити, що, на відміну від того, як це було задумано Богом, навчання Закону в Ізраїлі було ситуативним і займалися ним лічені люди у різні періоди часу. Ісус Навин (XIV–XIII ст. до н.е.)^[3], пророк Самуїл (XI ст. до н.е.)^[4], цар Йосафат, а також священники і левити під його керівництвом (IX ст. до н.е.)^[5], Священник Йодай, який наставляв молодого юдейського царя Йоаса (IX ст. до н.е.)^[6], пророк Єремія (VII–VI ст. до н.е.) – ось весь (можливо, не зовсім повний) список згаданих у Біблії людей, які займалися настановою ізраїльського народу в Законі Божому на більш-менш постійній основі.

Важливо врахувати і той факт, що Дух Святий через авторів книг Царів і Хронік по-особливому помічав ці моменти, коли Божі люди проголошували Його Слово Його народові. Крім зазначених вище людей, які наставляли народ на постійній основі, зустрічалися пророки, які передавали короткі Божі послання царям та суспільству. Ці зауваження свідчать, що такі явища були, швидше за все, винятком, ніж постійною практикою. З огляду на це, можна зробити висновок, що ті, хто був визначений Богом для служіння наставництва суспільства в Законі Господньому, в абсолютній своїй більшості виявили безвідповідальність. Маючи від Бога покликання бути наставниками для Його народу, вони знехтували ним, за що Господь згодом засудив їх (див. Єз. 34). У своєму коментарі до книги пророка Єремії О.П. Лопухін пише:

Видно, що в народі зник страх перед істинним Богом і благоговіння до Його святого закону змінилося язичницькою розбещеністю. Основні заповіді про дівоцтво, чесність, справедливість були зневажені як у знатних, так і у простолюду, навіть у священників і пророків, які замість того, щоб бути органами божественного закону, швидше були рабами тогочасних віань, схилилися перед світською владою і слу-

^[3] Див. Іс. Н. 22–24.

^[4] Див. 1 Сам. 12:20–25.

^[5] Див. 2 Хр. 17:7–9; 19:4–11.

^[6] Див. 2 Цар. 12:2.

жили мамоні, чому й нездатні були хоч трохи підняти рівень моральності у народі^[7].

Таким чином, ковенантна криза виглядає як закономірний наслідок відсутності належної настанови в Законі Божому з боку тих, кому це було доручено. Не маючи духовної основи для життя відповідно до заповідей Божого Закону, ізраїльське суспільство дуже легко піддавалося язичницькому впливу сусідніх народів. Тому не важко зрозуміти причину регулярних відступів суспільства від Божих шляхів у період правління суддів, коли ковенантна криза починала зароджуватися. Так само не важко зрозуміти причину періодичних духовних падінь суспільства і малу ефективність духовних реформ деяких благочестивих царів у період монархії в Ізраїлі та Юдеї, коли ковенантна криза посилювалася і, зрештою, досягла критичної точки, що припало на час служіння пророка Єремії.

Постає питання: а чи могла б ситуація бути іншою, якби навчання народу було на належному рівні? Приклад з юдейським царем Йоасом дозволяє дати позитивну відповідь на це запитання. Доки цар мав собі наставника в особі сумлінного священника Йодея, його образ дій не викликав нарікань із боку Бога. Але після смерті Йодея, Йоас залишився без духовного наставника, і це стало причиною його духовної та моральної деградації, що викликала Божий осуд через вуста Захарії, сина Йодаєвого, після чого цар наказав його вбити (див. 2 Хр. 24:20–22). У зв'язку з цим доречно згадати один із висновків Соломона: *«Без пророчих видінь люд розбещений, коли ж стереже він Закона – блаженний»* (Пр. 29:18).

Аналізуючи все вищесказане, напрошується висновок, що наявність покликання від Бога далеко не гарантує досягнення мети, заради якої це покликання було дано. Щоб досягти поставленої мети, крім Божого покликання, так само необхідна відповідальність і вірність покликаної людини. Пророк Єремія у певний період життя отримав від Господа чітке покликання бути Його глашатаєм у найкритичніший момент взаємин Ягве з Ізраїлем. Він, як і деякі інші Божі пророки за всю історію Ізраїлю, виявив максимальну відповідальність і героїчну вірність, але був чи не єдиним пророком свого часу, який передавав народу чисте та неушкоджене Слово Боже. Інші священники і пророки, будучи сучасниками Єремії, не те що не підтримували його служіння, але навпаки, перебували в опозиції до нього, посилюючи і без того глибоку духовну кризу народу. З цього приводу М. Мангано пише:

Єремії завжди доводилося боротися за місце поміж справжніх пророків. Серед людей було чимало тих, хто називав себе пророком. Залишалося лише розібратися, кого послав Сам Бог, а хто був просто неправдомовцем (див. 1 Царів 22). Схоже, що Єремії в цьому плані дісталось більше, ніж решті старозаповітних пророків. З одного боку, він знав

^[7] Лопухин А.П. *Толковая Библия, том 6.* С. 10.

про божественне походження свого пророчого дару, з іншого – передбачав не мир і втіху, а руйнування та смерть. Хоча Єремія був упевнений у своєчасності своєї проповіді, проте все ж таки сумнівався в необхідності такого невблаганного підходу (20:7–8). Всі інші пророки його днів пророкували мир і процвітання (23:17; розділ 28) і здобули любов та повагу, хоча проповідували брехню, за що Єремія нещадно викривав їх (23:9–40)... Єремія боровся з пророками і людьми не на життя, а на смерть, бо на карту була поставлена не лише його доля, а й доля всього народу^[8].

Духовна криза юдейського суспільства в епоху Єремії була настільки глибокою, що її представники просто не змогли щось істотно змінити у своєму мисленні і в практиці життя. Навіть чи не єдине правильне і богоугодне рішення, прийняте суспільством, яке виражалося в намірі дати свободу рабам відповідно до вимог Божого Закону, мало короточасний характер і, в результаті, не досягло завершальної стадії через відсутність твердої духовної основи, здатної забезпечити можливість радикальних змін.

На цій підставі можна з упевненістю сказати, що причиною ковенантної кризи в Ізраїлі та Юдеї в епоху пророка Єремії є керигматична криза, що виявилася в дефіциті керигми (проповіді, наставництва, навчання) через недбале ставлення до свого покликання тих, кого Бог на це служіння поставив. Насамперед це стосується священників і левитів, чийм безпосереднім обов'язком було вчити людей Закону Божому в тих селищах, в яких вони жили.

б. У сучасному контексті

Історія Церкви певною мірою нагадує історію Ізраїлю. У перші десятиліття після вознесіння Ісуса Христа, поки в Церкві, що зародилася, діяли Апостоли та їхні учні, настанова в навчанні Господньому серед християн була на належному, а ліпше, на високому рівні. Але з часом під впливом багатьох різних чинників, живу проповідь Божого Слова з метою евангелізації, настанови, вчення тощо було замінено символами віри, катехизами, «механічними» літургічними цитуваннями певних місць Святого Письма. Це у свою чергу призводило до духовного спустошення християнства і, як наслідок, до безбожного способу життя як священства, так і мирян. Застаріла і зовсім незрозуміла мова літургії з одного боку, і відсутність перекладів Святого Письма національними мовами «християнізованих» народів – з іншого, ще більше посилювали духовну, а отже, і ковенантну кризу в західній та східній церквах. У результаті християнство обросло різноманітними обрядами і традиціями язичницького походження і перестало бути християнством за своєю суттю.

^[8] Мангано Марк, *Введение в Ветхий Завет*. С. 355–356.

Але Ісус Христос одного разу задекларував: «...побудую Я Церкву Свою, – і сили адові не переможуть її» (Мт. 16:18). Це слово Христа порушитися не може. Тому за всіх часів історії Церкви, незважаючи на загальні тенденції до духовного відступу, у її середовищі знаходилися вірні Божі люди, подібно до семи тисяч чоловіків в Ізраїлі за часів пророка Іллі, які не схиляли свої коліна перед Ваалом (див. 1 Цар. 19:18). Як наслідок, Біблія стала перекладатися національними мовами, ставала доступнішою дедалі більшій кількості читачів, що сприяло духовній просвіті християн, відповідно, і реформації Церкви.

Проте сьогодні Біблія перекладена практично всіма мовами світу, за винятком деяких із тих, якими розмовляють у країнах, закритих для проповіді Євангелії. Християнство є домінуючим за кількістю послідовників серед світових релігій. Існує достатня кількість богословських та духовних коледжів, семінарій та університетів, які готують грамотних проповідників. Але проблема дефіциту істинної проповіді, що навчає та наставляє, і сьогодні виявляється досить гострою і актуальною у більшій частині світу.

Причин такого явища насправді багато, але основна, напевно, нічим не відрізняється від старозаповітної – захоплення особистими інтересами (у широкому розумінні) тих, хто покликаний проповідувати, навчати і наставляти людей. Одні покликані проповідники не приділяють достатнього часу для вивчення Божого Слова та підготовки біблійної проповіді, оскільки зайняті фінансовим забезпеченням себе та своїх сімей. Інших задовольняє невігластво їхньої «пастви», оскільки це зручно для забезпечення своєї влади над ними і дає можливість отримувати фінансовий дохід.

Без сумніву, є й ті, хто сумлінно намагається виконувати своє покликання, проповідуючи та навчаючи людей у вченні Господньому. Але, якщо подивитися на сучасне християнство в цілому, то можна помітити, що у своїй більшості воно перебуває в глибокій ковенантній кризі і ця криза посилюється. Цілком можливо, що ковенантна криза сучасного християнства, подібно до кризи часів пророка Єремії, підходить до критичної точки, про яку Христос сказав: «...Син Людський, як прийде, чи Він на землі знайде віру?» (Лк. 18:8).

Слід зазначити, що не всі, хто сьогодні прагне навчати людей і проповідувати Слово, мають на це покликання від Бога. І, відповідно, їхні проповіді та вчення лише вводять людей в оману і відводять від істини у Христі. Тому покликання є основним у проповідницькому та пастирському служіннях. Але, як говорилося вище, одного покликання недостатньо – необхідна відповідальність і вірність покликаного служителя. Щоб передавати Боже Слово іншим, необхідно самому вміти чути Божий Голос, правильно розуміти Його і коритися Йому, тобто бути

духовною людиною, оскільки духовність проповідника визначається його здатністю чути і розуміти Божий Голос. Водночас, проповіднику необхідно мати певні навички та здібності доносити Боже Слово слухачам так, щоб вони його розуміли. Навіть у євангельських церквах, де проповіді приділяється особливе місце, не завжди і не скрізь те, що говориться з церковної кафедри, є Словом Божим, хоч і ґрунтується на Біблії. Буває й таке, що проповідник каже правильні речі, але слухачі його не розуміють через відсутність логічного зв'язку між окремими частинами проповіді. Багато проповідників, маючи дар і покликання, просто не хочуть розвивати свій дар через навчання (нехай навіть самостійне), тому їхні проповіді десятиліттями залишаються на рівні не вище середнього. До того ж вони самовпевнено виправдовують себе, що їх під час проповіді веде Святий Дух.

Також спостерігається не дуже високий рівень роботи з людьми «поза кафедрою». В багатьох євангельських церквах відсутня регулярна практика спілкування з окремими категоріями віруючих із метою їхнього духовного формування і зростання. Навіть належна підготовка до хрещення новонавернених подекуди не проводиться, не кажучи вже про роботу з братами, з сестрами, з сім'ями, з вдовицями, з батьками тощо. І проблема ця полягає не стільки у відсутності служителів, які б цю роботу мали проводити, скільки у відсутності бачення у служителів необхідності такої роботи, або недостатньої їхньої зацікавленості в цих процесах. Вони швидше знаходять виправдання для себе, чому не можуть цим займатися, ніж будуть шукати шляхи для їхньої реалізації.

Ці та подібні до них причини залишають проблему дефіциту навчання в Божому Слові актуальною для сучасного християнства. Адже Христос настановляє в Церкві *«одних за апостолів, одних за пророків, а тих за благовісників, а тих за пастирів та вчителів»* (Еф. 4:11), щоб кожен християнин був духовно сформований твердим, непохитним, здатним долати різні спокуси і протистояти будь-якому лжевченню. Іншими словами, навчений і сформований у вченні Господньому християнин зможе долати будь-яку кризу.

Сучасні проповідники мають величезну кількість ресурсів для повноцінного здійснення свого покликання. Найголовнішим із них є Святе Письмо. Джон Стотт у своїй статті «Визначення біблійної проповіді» пише:

Якщо Бог дав нам Святе Письмо, Він також дав нам вчителів, щоб пояснити його. І ті, хто покликаний проповідувати, повинні пам'ятати це. Подібно до Тимофія, ми повинні присвятити себе публічному читанню Святого Письма, проповіді та вченню (1 Тим. 4:13). Ми повинні не тільки читати Слова Божого в церкві, але також виявляти в ньому всі доктринальні настанови і повчання. У цьому полягає

біблійна причина, чому Бог дав нам Святого Письма як текст, який, з одного боку, богонатхненний, тобто має божественне походження і авторитет, а з іншого боку, певною мірою закритий або важкий для розуміння. Отож, на додаток до цього тексту, Він дав нам учителів, щоб вони розкривали його, пояснювали і навчали людей, як застосувати його в повсякденному житті^[9].

Крім Святого Письма, як основного джерела Божого одкровення, сучасним проповідникам і вчителям доступні й інші різноманітні ресурси, які сприяють підвищенню якості освіти, а також всілякі «платформи» як церковні, так і позацерковні, що дають змогу якісно доносити Боже Слово своїм сучасникам.

Якщо Бог наділив людину даром проповіді, вчительства чи благовістя і закликав її до цього служіння, забезпечивши при цьому необхідними ресурсами, то її відповідальність полягає в тому, щоб якісно виконати своє покликання. Крім повноцінного життя у Христі, відповідальне ставлення до покликання проповідника Божого Слова передбачає прагнення навчатися, шукати нові методи та ресурси для досягнення максимального результату. При цьому важливо не «піти слідами» старозаповітних вчителів Ізраїлю, які захопилися задоволенням своїх інтересів, знехтувавши своєю відповідальністю вчити народ Божому Закону, але цілком присвятити себе виконанню свого покликання, говорячи, наставляючи, навчаючи людей, щоб допомагати своїм учням і слухачам вірно слідувати Господнім шляхом.

КРИЗА ЗМІСТУ КЕРИГМИ ЯК НАСЛІДОК СПОВІДУВАННЯ ХИБНОГО БОГОСЛОВ'Я ТА ПРАГНЕННЯ ДОГОДИТИ НАСТРОЯМ АУДИТОРІЇ

а. В епоху пророка Єремії

Інша сторона керигматичної кризи в епоху пророка Єремії полягала у залежності змісту керигми від релігійно-національного настрою юдейського суспільства. Час служіння Єремії прийшовся на дуже складний геополітичний період, коли практично всі Близько-Східні царі вступувалися у боротьбу одне з одним за можливість політичного впливу у регіоні. Необачне рішення царя Йосії зупинити фараона Нехао, що йшов до Євфрату на війну з асирійським військом, призвело до того, що Юдея на одинадцять років виявилася васалом єгипетського царя^[10], після чого на три роки стала підвладною царю асирійському Навуходоносору. Потім були набіги з боку Халдеїв, сирійців, моавітян та аммонітян^[11],

^[9] Стотт Д. *Определение библейской проповеди*. С. 2.

^[10] Пор. 2 Цар. 23; 2 Хр. 35–36; Єр. 46.

^[11] Пор. 2 Цар. 24.

а 597 р. до н. е. після захоплення Юдеї вавилонянами громадська еліта на чолі з царем була виселена зі своєї території. Над народом, що залишився у своїй землі, Навуходоносор поставив царя Седекію, що був присягнув на вірність Вавилону, хоча згодом порушив цю присягу, чим спровокував руйнування Єрусалима і полон всього юдейського народу, за винятком невеликої кількості бідняків в 586 р. до н. е.

Саме час правління Седекії як період певної релігійно-політичної невизначеності був найважливішим для Юдеї і найскладнішим для пророко-наставницького служіння Єремії. Для Юдеї цей період був важливий, оскільки її подальша доля мала можливість змінитися як на краще, так і на гірше. Для пророка він був складним, тому що заклики Єремії резонували з надіями юдейського народу та голосами абсолютної більшості сучасних пророків, «проповідників». Олексій Хергозерський із цього приводу пише:

Почавши своє служіння через дев'яносто років після руйнування царства Ізраїльського і за сорок років до полону Вавилонського, при самому виникненні Набопалласарової династії на Вавилонському престолі, пророк невпинно звіщав майбутню долю своєї нещасної вітчизни, розбещеної Манасією і Амоном; — звіщав для того, щоб вказати шлях до можливо кращого виходу зі скрутних та тяжких обставин^[12].

Правдиве Слово пророка виглядало в очах суспільства і керівництва Юдейського царства як ворожа пропаганда, тому його суспільне становище було вкрай важким. Про це О. Хергозерський пише ось як:

«...Очевидно, що і за благочестивого Йосії становище пророка Єремії було найнесприятливішим. Воно стало ще гіршим після смерті цього царя, коли правителі народу з помилково зрозумілого патріотизму стали дуже дратівливими і нерозсудливими внаслідок іноземного втручання у справи Юдеї спершу фараона Нехао (він повів у полон Йоахаза, настановив царем Йоакима, наклав тяжку данину на Юдею), а потім Навуходоносора, що почав переселення Юдеїв до Вавилону і приєднав їх батьківщину до областей Вавилонських. Тоді всяке слово викриття проти ідолопоклонства, за яке заступався Йоаким і Седекія, вважалося образою величності; а проголошена Єремією воля Божа про покірну цареві Вавилонському оголошена зрадою вітчизні. Тому Єремія, як вісник істини і викривач беззаконь, зазнавав тоді постійних і тяжких переслідувань та гонінь^[13].

Але ні патріотична любов Єремії до своєї батьківщини і народу, яку він безперечно відчував, ні неприязне ставлення з боку практично всієї юдейської спільноти, аж до його власної сім'ї, не могли змусити Єремію змінити зміст Божого послання, яке він вірно повинен був передавати

^[12] Хергозерский А., *Обозрение Пророческих Книг Ветхого Завета*. С. 77.

^[13] Там само. С. 73–74.

своєму народові. Його вірність Богу і своєму покликанню була вищою від його любові до співвітчизників, його власного бажання негайного звільнення всіх полонених, повернення посуду до Божого Храму, а також його власного визнання у суспільстві. Сам він був готовий погодитися з усіма, хто пророкував мир і визволення від вавилонського ярма, але Бог спонукав його говорити протилежне – говорити істину.

Теми проповідей пророка Єремії були різними відповідно до обставин, що змінювалися. Поки була можливість щось змінити в долі Юдеї, Єремія закликав народ упокоритися Господу, щоб Він відвернув Свій гнів від неї. Коли стало зрозуміло, що ні цар, ні народ не здатні привести своє мислення і спосіб життя у відповідність до принципів Божого Закону, пророк став наполегливо провіщати неминучу загибель Юдеї та полон залишкового народу. Річард Пратт про це пише так:

До першого вторгнення вавилонян Єремія закликав народ до істинного покаяння, щоб відвернути нашестя. Оскільки набіги вавилонян продовжувалися, Єремія зрозумів, що руйнування Єрусалима неминуче. Відтоді пророк став закликати людей змиритися, покаятися і приготуватися до тягарів полону^[14].

Більше того, коли вавилонське військо оточило Єрусалим, Єремія став закликати царя і народ до підпорядкування владі Навуходоносора, як єдиного способу зберегти в цілісності місто та Храм, що в очах князів та всього юдейського суспільства виглядало як зрада. Слід зазначити, що крім викриття, закликів до покаяння та попереджень про Божий суд, у змісті керигми Єремії звучали й ноти надії. Пророк сповіщав, що після суду, коли суспільство переосмислить своє ставлення до Заповіту з Богом, Він відновить те, що було порушено та зруйновано, і стосунки Бога з Його народом вийдуть на новий, більш якісний рівень.

Але Єремія був чи не єдиним вісником істини Божої, серед багатьох інших, що претендували на істину, своїх сучасників. Решта «проповідників» того часу серед юдеїв, що жили на батьківщині, а також серед тих, які вже раніше встигли опинитися в полоні, віщували зовсім протилежне, запевняючи народ в обов'язковому Божому захисті та швидкій репатріації всіх полонених.

Чому ж була така різниця у змісті проповіді Єремії та його «колег за цехом»? Справа в тому, що, по-перше, священники і пророки того часу вірили в хибне богослов'я, що наявність і функціонування єрусалимського Храму гарантує їм Божий захист. Вони не хотіли помічати того, що лиха, з якими їм довелося зіткнутися, перебувають у причинно-наслідковому зв'язку з їхнім боговідступництвом. Із цього приводу Алекс Воргез, коментуючи уривок з чотирнадцятого розділу Книги пророка Єремії зауважує:

^[14] Пратт Р. Он дал нам пророков. С. 38.

У тексті ми бачимо спробу Єремії пом'якшити гріхи народу, поклавши провину за помилки на лжепророків, які проповідували вічний шалом на цій землі. Неправдиві пророки виходили з того, що Бог не порушить Свого заповіту з Ізраїлем. Однак вони не спромоглися усвідомити очевидні речі: гріхи народу та порушення цим народом заповіту, прокляття заповіту та необхідність засудження. Їхній односторонній підхід до богослов'я призвів до того, що у них виникли уявлення про Бога, Якого можна приручити і Який ніколи не скривдить Свій народ, не скасує заповіту. Вони проповідували вчення, яке вийшло суб'єктивним і лише частково істинним. Брехня, якщо її постійно повторювати, здатна прийняти образ істини, і тому вразливе та довірливе суспільство може також почати приймати її за істину^[15].

Усвідомлюючи оману, в якій зав'язло юдейське суспільство, Єремія за повелінням Божим попереджав його про неминучу біду у вигляді руйнівного для Єрусалима нашествя халдейського війська, навіть проілюстрував її актом розбиття глиняного глека (див. Єр. 19), однак оманливе переконання суспільства в «ковенантній безпеці» зробило їх «глухими» до Божих закликів. Щодо цього, А. Воргез зазначає:

... Історія із побиттям і ув'язненням Єремії Пасхором (Єр. 20:1–6) показує, що відповіддю на це звернення було зовсім не покаяння народу і прохання у Бога милості напередодні катастрофи, а те саме вперте сподівання на невразливість Єрусалима як Божого міста який насолоджується своєю безумовною гарантією захисту. Лише історична реальність подій 587 р. до Р.Х. потрясла самовдоволення і хибну впевненість цього народу^[16].

По-друге, їхні оптимістичні прогнози були мотивовані небажанням «гнівити» царя, князів та народ звинуваченнями у відступництві, а також патріотичним настроєм суспільства. Бажаючи відповідати «духові часу», вони вважали за краще говорити те, що народ був готовий слухати, а не те, що потрібно було говорити з огляду на Заповіт. Їх більше хвилювала політико-економічна незалежність держави, ніж власний та суспільний духовний стан. Вони вважали, що важливіше підтримувати патріотичний дух у тих, хто намагається протистояти вавилонській облозі, ніж мотивувати суспільство до відновлення заповітних стосунків із Господом. Зрештою, їхні промови переконували суспільство у правильності їхнього способу життя, і це лише наближало неминучу загибель, руйнування Єрусалима та тривалий полон.

Відмінності в керигматичному змісті промов пророка Єремії та інших його сучасників не вказують на різницю в їхньому ставленні до своєї батьківщини і свого народу, як комусь могло здаватися. Єремія, який різко вказував суспільству на його недоліки і пророкував йому Божий

^[15] Воргез Алекс, *Книга Иеремии главы, 1–25*. С. 247–248.

^[16] Там само. С. 324.

суд, насправді показував цим свою непідробну любов як до людей, так і до батьківщини. Те, що він казав суспільству, яке захлиналися в нечистоті, яке не хотіло його розуміти і приймати, озивалося щирим боєм у його душі. Його колеги-опоненти не розуміли, що їхні втішальні і підбадьорливі, оптимістично налаштовані промови надають «ведмежу послугу» народу, який спрямовується до своєї загибелі. З цього приводу Лопухін написав:

Юнаком пророк охоче прийняв на себе свою високу місію, але потім, коли взята ним на себе справа ізолювала його від інших людей, перетворила його на «ворога народу», – його чутливе серце почало страждати дуже сильно. Становище його можна було назвати високо трагічним: він повинен був звертати до Бога народ, що відступив від Єгови, знаючи добре, що його заклики до покаяння залишаться безрезультатними. Як він мав страждати, бачачи непослух народу, який він любив і якому, однак, не міг допомогти... Як мало його обтяжувати тавро, накладене на нього громадською думкою як на державного зрадника... Та обставина, що Господь не бажав навіть приймати його молитов за юдейський народ, і неприязне ставлення до нього всіх юдеїв, навіть рідних – все це доводило пророка до відчаю, і він думав лише про те, як би йому піти в далеку пустелю, щоб там оплакувати долю свого народу^[17].

Таким чином, пророк Єремія, на відміну від своїх сучасників, не дозволив собі заради політичних переконань, заради патріотизму та власної популярності змінити зміст Божого одкровення, з яким був посланий до свого народу.

а. У сучасному контексті

На превеликий жаль, у сучасному християнстві зі змістом проповіді справи не кращі, ніж в епоху пророка Єремії. Ще за життя апостолів з'являлися неправдиві вчителі та лжепророки, які перекручували Євангелію, що призводило до виникнення різноманітних ересей, а відтак, і до невірному способу життя тих, хто їх слухав та приймав. Людям, які не мали записаного Божого одкровення, було складно розпізнати відхилення від здорового вчення, тому вони часто сприймали хибну науку за істинну. Навіть у наш час, коли кожен християнин має свій, можливо, навіть не один екземпляр Біблії, далеко не всі регулярно до неї звертаються, не кажучи вже про те, щоб намагатися заглибитися в суть її вчення. Сучасні християни схильні більше покладатися на грамотність та красномовство проповідників, ніж самим намагатися зрозуміти, що говорить Господь у Своему Слові. А проповідники, на жаль, дуже часто суперечать одне одному. І як людині розібратися хто говорить істину, а хто її перекручує чи недовмляє?

^[17] Лопухин А.П. Толковая Библия, том 6, с. 9.

По-особливому актуальність і глибина цього питання відчувається в сучасній пострадянській християнській спільноті на тлі війни, яку розв'язала Росія проти України. Стільки зловживань Божим Словом, стільки протиріч між проповідниками, стільки викривлень значення текстів Святого Письма, напевно, історія ще не знала. Замість прагнення проповідувати біблійне вчення, яке дозволяє адекватно оцінити те, що відбувається, багато проповідників, які розділяють погляди, нав'язані пропагандою російської влади, не те що не засуджують насильницькі і протиправні дії влади та армії, але навпаки, підтримують їх і закликають до них.

Хибне сприйняття реальності, засноване на вірі у брехню засобів масової інформації призвело до викривлення богослов'я та прагнення догоджати своїм переконанням та переконанням слухачів. Для багатьох проповідників та вчителів церкви джерелом істини стала не Біблія, а телебачення, тому і їхнє поклоніння спрямоване не на Христа, а на державну владу. Відтак і зміст їхніх проповідей залежить не від бажання догодити Богові, а від страху перед злочинною владою, яку вони помилково вважають «владою від Бога», неправильно розуміючи вчення апостола Павла «...бо немає влади, як не від Бога, і влади існуючі встановлені від Бога» (Рим.13:1). На цій підставі такі проповідники вважають, що не мають права засуджувати дії влади і сварять тих, хто це собі дозволяє. Однак, влади не своєї країни ті ж самі християни і проповідники можуть і лаяти, і засуджувати, не відчуваючи докорів сумління.

Також викликає подив та гіркоту те, що багато сучасних проповідників, виступаючи проти активності ЛГБТ-спільноти, підтримують і виправдовують насильство з боку своєї армії. Зрозуміло, що законодавство РФ змінили настільки, що будь-які спроби викрити дії влади або армії розцінюються як злочин, але ж існує біблійний принцип «боятися Бога більше, ніж людей» (пор. Дії 4:19). Цей страх перед владою змушує багатьох церковних діячів усіх конфесій «підганяти» зміст своїх проповідей під державну «цензуру». Лише мізерна кількість вірних Божим стандартам служителів, незважаючи на ризики, намагаються «докричатися» до християнської спільноти, засліпленої кремлівською брехнею, щоб навернути від поклоніння державним «ідолам» до справжнього слідування за Христом.

Коментуючи уривок Єр. 23:16–18, Алекс Воргез зауважує:

... Люди, які справді проголошують Боже слово, роблять це, виходячи зі своїх поглядів на діяння Бога в історії людства. Їхня релігійна ідеологія не переплетена з місцевою, національною чи світовою політикою – її центром є влада Бога над цим світом, Його активна праця з приведення цього світу у відповідність до Його планів і цілей. Вони не прислухаються до жодного іншого голосу, крім голосу Бога, і з особли-

вою підозрою та недовірою ставляться до тих, хто «висловлюють привиди серця свого» (Єр. 23:16). Вони бачать надію, коли, здається, вже сподіватися нема на що, але вони також бачать хворобу і лихо, коли люди не мають навіть тіні сумнівів у тому, що у них все гаразд. Вони не кажуть «шалом», коли його справді немає. Вони несуть слова осуду тим, хто чинить «в упертості серця свого» (Єр. 23:17). Вони сприймають шалом як дар Бога для тих людей, які у своєму суспільстві чинять за справедливістю та правдою, а не як безумовну гарантію благополуччя. Справжні пророки, подібні до Єремії в цьому уривку, не втішають людей приємними словами, які ті хочуть почути, а звертаються до них зі словами заклику до покаяння, вірності, послуху і преображення^[18].

Через низку причин, у сучасній церкві проповідник стикається зі спокуюсою говорити те, що людям приємно чути, тому він свідомо не домовляє всієї істини, по суті, підлаштовуючи зміст проповіді під настрої своєї аудиторії. Прагнучи популярності, такі проповідники приносять у жертву повноту Божого одкровення, уникаючи гострих питань, або ж проповідуючи брехню, власного «виробництва». Багато хто з людей не хочуть чути правди, тому проповіді, які вказують на справжні причини того, що відбувається, і правильні шляхи виходу з кризи, не знаходять відгуку в серцях більшості, а навпаки, викликають невдоволення та критику.

Надання переваги одним темам Біблії (благодать, Божа любов, благословення, Боже прощення тощо) та уникнення інших (святість, Божа справедливість, покарання, відповідальність людини тощо) формує у віруючих людях неповноцінне, отже, хибне богослов'я і, як наслідок, певну половинчастість у так званому «християнському» способі життя.

Справжній проповідник розуміє, що навіть у моменти криз важливо не так втішити чи підбадьорити людину, як допомогти усвідомити нехай «гірку», але правду. У важкі періоди життя люди хочуть чути щось, що втішає і підбадьорює, і це нормально, але втіха і підбадьорення мають на меті допомогти людям гідно подолати кризу, а не просто заспокоїтися. Життєві труднощі сучасної людини не зобов'язують проповідника бути для неї просто втішителем. Звичайно ж, важливо вміти втішати страждених, але не менш важливо допомогти людині визначити і об'єктивну причину її кризи, оцінити можливі ризики та запропонувати правильні шляхи виходу із ситуації. Як би важко не складалося життя людей у період кризи, не можна зводити проповідь до рівня психотерапевтичного сеансу чи до націонал-патріотичних закликів.

Беззаконник повинен знати, що він беззаконник і розуміти наслідки свого способу життя. Викриття гріхів відіграє роль дзеркала і покликане

^[18] Воргез Алекс, Книга Ієреми, глави 1–25. С. 386–387.

відобразити справжній стан людини без додаткових ефектів «макіяжу». Бог завжди дає можливість живій людині уникнути небажаного майбутнього через радикальне переорієнтування вектора життєвого шляху – через покаяння.

Отже, виходячи з усього цього, можна зробити висновок, що зміст керигми має визначатися не політико-економічними міркуваннями, ні націонал-патріотичними настроями, ні «духом часу», ні прагненням до популярності та визнання, а її Автором, Який через Своє Слово, з одного боку, заохочує тих, хто слухняно дотримується Його інструкцій, а з іншого – чесно і відверто попереджає людей про їхню відповідальність за обраний шлях.

КРИЗА СПРИЙНЯТТЯ КЕРИГМИ ЯК ЗАКОНОМІРНИЙ НАСЛІДОК САМООБМАНУ СЛУХАЧИВ

а. В епоху пророка Єремії

Керигматична криза в епоху пророка Єремії виражалася ще й у нездатності, а також у небажанні суспільства та його релігійно-політичних керівників сприймати істину та адекватно реагувати на неї. Складається відчуття, що вони не просто щиро помилялися, а свідомо чинили опір всьому, що їм казав Бог через Єремію (пор. Єр. 6:16). Визначити причини такого явища стає можливим, якщо спробувати проаналізувати деякі відомі нам приклади супротиву Божій істині у цей період.

Першим таким прикладом може послужити спалення пророчого звою царем Йоакимом (див. Єр. 36). Незважаючи на те, що деякі князі просили царя не знищувати звою, він все ж таки демонстративно частину за частиною відрізав прочитаний шматок і кидав у жаровню, що палахкотіла поруч. Швидше за все, він сприймав написане як спільний твір Єремії та Баруха, адже, на його думку, Бог не міг вчинити з Єрусалимом, у якому перебував Його Храм так, як про це було написано у звою. За його логікою автором такого «послання» не міг бути Бог – отже, Єремія та Барух змовилися проти своєї країни, за що мали б бути заарештованими.

Інший приклад – це непокора царя Седекії, якому Єремія просто вказував на необхідність підкоритися вавилонському царю, щоб зберегти місто та життя народу (див. Єр. 38). Цар, хоч і розумів, що пророк передає йому Боже послання, але власні страхи заважали йому наважитися прислухатися до нього і підкоритися йому.

Наступним прикладом є священники і пророки, які через власну гріховність і, як говорилося вже в попередньому розділі, через надію на хибне богослов'я, чинили опір Божому Слову, яке проголошував Єремія.

На окрему увагу заслуговує приклад опору Божому Слову з боку народу, який попросив Єремію запитати в Бога про їхні плани щодо втечі

до Єгипту, пообіцявши при цьому неухильно виконати те, що Бог визна-
 чить. Але згодом народ не зміг адекватно сприйняти Боже Слово, тому
 що воно не відповідало їхнім власним уявленням про те, що правильно,
 а що – ні, що для них добре, а що – погано.

Алекс Воргез із приводу такої непокори Божому Слову з боку юдейсь-
 кого суспільства підсумовує:

Реакція священників, пророків і народу на проповідь Єремії демон-
 струє типову реакцію людини на слово Боже. Священники, пророки
 і люди, які зібралися в храмі, продемонстрували повне неприйняття
 Божого слова, спробу подати голос пророка брехнею, слухання лише
 половини з того, що сказав пророк, і нарешті, прагнення змусити про-
 рока замовкнути^[19].

Ці приклади дають змогу зробити висновок, що на сприйняття Божого
 Слова юдеїв часів пророка Єремії вплинули: недовіра пророку, який гово-
 рить, що він посланий до них Богом, надуманий страх перед наслідками
 послуху Божому Слову, гріховність слухачів та власні уявлення про те, що
 – правильно, а що – ні. Така особливість людей самостійно визначати, що
 – правильно, а що – ні, є самообманом.

Криза сприйняття керигми виявлялася не тільки у відкиданні Божого
 послання, але й у неприйнятті та переслідуванні посланця, що передає
 його. Царі, священники і лжепророки, юдейський народ – усі намагалися
 не лише змусити пророка мовчати, а й шукали приводу та нагоди зни-
 щити його. Лише Божий захист, обіцяний Єремії в момент покликання на
 служіння, що проявлявся інколи через богобоязливих впливових людей,
 дозволили Єремії пережити все і вірно виконати свою місію. Описуючи
 цю вірність пророка своєму покликанню, А. Воргез добре зауважив:

Той факт, що народ не приймав його вчення, не міг змусити його при-
 пинити служіння, і він продовжував говорити від імені Ягве. Маючи
 вражаючу поетичну уяву, Єремія виражає в цій книзі своє (і Ягвове)
 горе, свою внутрішню боротьбу і своє страждання, пов'язані з наро-
 дом, який уперто вибирав для себе шлях самознищення. Ця книга
 показує Єремію як пророка, який має незгасну надію; пророка, який
 пристрасно і красномовно доносить до народу великі плани Ягве щодо
 відродження цієї країни, яке станеться після її загибелі і довгих років
 полону народу в чужій країні^[20].

Отже, самовпевнене юдейське суспільство виявилось неспроможним
 адекватно реагувати на Боже Слово, проголошене через пророка Єремію.
 Їхні страхи, невиправдані сподівання на «недоторканість» Єрусалима,
 в якому розташовувався Божий храм, недовіра «справжності» Божого
 покликання пророка Єремії та його помічника Баруха, зробили їх «глу-

^[19] Воргез Алекс, *Книга Ієремиї, глави 26–52*. С. 67–68.

^[20] Воргез Алекс, *Книга Ієремиї, глави 1–25*. С. 22.

хими» до Божого Слова – Його застережень, попереджень та закликів, що призвело до гірких непоправних наслідків на декілька десятиліть вперед.

б. У сучасному контексті

У сучасному християнстві ситуація зі сприйняттям Божої істини так само, як і в епоху пророка Єремії, залишає бажати кращого. Загальне прагнення людей до життєвого комфорту перекинулося і на духовну сферу життя багатьох християн. Небажання «перенапружуватися» провокує у людей пошук легких шляхів. Маючи Біблію, люди не знаходять часу, щоб її регулярно читати, не кажучи вже про те, щоб вивчати. Натомість вони вгамовують духовний голод переглядом відеороликів, фільмів, картинок із біблійними цитатами, іноді проповідями (за настроєм) тощо. Природньо, що така духовна «їжа» не відкриває людям усїєї Божественної істини, і вони, нарівні з розумінням основних доктрин, сподіваються на «обділене» богослов'я, подібно до юдеїв часів пророка Єремії.

Так само, як і в епоху пророка Єремії, нині небажання людей приймати всю Божу істину ґрунтується на самообмані. У гонитві за духовним комфортом люди дуже вибірково ставляться до того, кого із проповідників слухати, а кого – ні. Вони вибірково підходять до тем проповідей, які готові слухати, самостійно визначаючи, що для них є кращим. Апостол Павло попереджав про такий вибірковий підхід до проповіді у своєму другому посланні до Тимофія: *«Настане-бо час, коли здорової науки не будуть триматись, але за своїми пожадливістями виберуть собі вчителів, щоб вони їхні вуха влещували. Вони слух свій від правди відвернуть та до байок нахилияться»* (2 Тим. 4:3–4). Тому, коли проповідь чи розмова містить у собі викриття, осуд заклик до відповідальності тощо, вона зустрічає опір з боку таких слухачів, а проповідник піддається жорсткій критиці. Із цього приводу А. Воргез зазначає:

Протидія вірній проповіді Божого Слова, як тоді, так і в наші дні, буває викликана тим, що люди сприймають її як загрозу їхньому усталеному способу життя і поведінки, їхньому хворому і хибному сприйняттю реального світу. Проповіді Ісуса породжували схожу реакцію, тому що Він постійно закликав дивитися на речі не так, як у ті часи було заведено релігійними та політичними інституціями Юдеї (див. Мк. 3:6; 14:1). Ісуса також постійно засуджували за те, що Він виступає проти храму^[21].

Але відкидання слухачами Божого послання до них не може бути підставою для мовчання проповідника. Ті, хто покликаний передавати Боже Слово людям, відповідають перед Богом за те, наскільки вірно вони виконують свою місію. Вірність Божому Слову в проповіді може бути смертельно небезпечною для проповідника, але це не привід відмовитися

^[21] Воргез Алекс, *Книга Иеремии. главы 26–52. С. 67–68.*

від проповіді або змінити її зміст. Вірний проповідник розуміє, що його проповідь не обов'язково буде популярною, прийнятою та застосованою слухачами, але вона обов'язково має бути Словом від Господа.

Повертаючись до теми агресії РФ проти України, яку вона започаткувала ще 2014 року, можна зауважити, що люди, які вірять російській пропаганді, цілковито закриті для сприйняття не тільки правдивих свідчень з України, але й для Божої істини, яку намагаються донести до них справжні проповідники, а не ті, що подібно до них отруєні вірою у «святу місію» «руського миру». Вони готові сприймати лише ту частину Святого Письма, яка, на їхню думку, дозволяє їм виправдовувати своє «мовчання». Тому і шукають собі проповідників, які б влещували їхні вуха. Та, коли піднімається «голос істини», як шуліки накидаються на нього, намагаючись змусити замовкнути його, спираючись на псевдо-богослов'я, яке ввібрали в себе, навіть не намагаючись його критично осмислити.

Таке явище наочно відображає глибину кризи сприйняття Божої істини, принаймні, у сучасному пострадянському християнському середовищі, і не тільки в Росії, а й в інших європейських країнах, і в Сполучених Штатах Америки, і навіть в Україні.

Висновки

◆ З вищесказаного можна зробити певні висновки.

По-перше, щоб не порушувалися заповітні стосунки Бога з Його народом (сьогодні з Церквою), необхідне регулярне наставництво Божих дітей у Його вченні. Люди, які залишилися без духовної їжі, навряд зможуть самі себе прогодувати. Тому Бог визначив пастирям та вчителям займатися цією роботою у церквах, незалежно від деномінації. Постійність і вірність у цій роботі збільшать шанси на ковенантну міцність у відносинах Церкви зі своїм Господом.

По-друге, глашатаї Божі зобов'язані передавати повноту одкровення, а не окремі його частини, щоб не спотворити істини, і тим самим не піддавати «паству» ризику сподіватися на хибне богослов'я. Ніякі високі ідеали не повинні стати причиною збіднення змісту проповіді або навіть мінімального спотворення. Відповідальність перед Богом має бути пріоритетнішою за бажання сподобатися аудиторії. Тому акцент слід робити не на популярності, а на істинності, навіть якщо заради цього доведеться постраждати.

По-третє, негативна реакція слухачів на здорове вчення не має стати приводом для проповідника припинити доносити істину. Бог попереджав і Єремію, і сучасного йому Єзекіїля, і також попереджає проповідників сьогодні, що реакція слухачів на Його істину може бути войовничою. Так воно й було в житті пророків, у житті Ісуса Христа та апостолів, так

само воно відбувається і зараз. Але, не дивлячись на поведінку людей, які не бажають приймати істину, ані пророки, ані Христос, ані апостоли не переставали сповіщати людям Божу істину. Не повинні собі цього дозволяти і сучасні служителі Його Слова. Сучасна керигма не повинна залежати від реакції слухачів – вона просто має бути істинною. Напевно буде доречним навести тут цитату з книги Волтера Кайзера «Проповідь і викладання Старого Заповіту. Керівництво для церкви»:

Те, що нам сьогодні вкрай необхідно, – це сильна, чиста проповідь Божого Слова в повному його обсязі (вся воля Божа), з усіма його твердженнями (абзац – за абзацом, глава – за главою) та у всій його силі (у силі слова, написаного під керівництвом Святого Духа)! Якщо ми задовольняємося меншим, то ніби намагаємося загасити іграшковим водним пістолетом полум'я секуляризму, язичництва і безлічі інших явищ, що охопило культуру^[22].

Оскільки Бог залишив Своє Слово людям, завдання Його проповідників, які покликані навчати людей, полягає в тому, щоб правильно передати його всім, кому воно призначене через проповідь, навчання і настанову – через керигму.

БІБЛІОГРАФІЯ

- Браун Д., *Трансформирующая проповедь*. Пер. с англ. Воронеж, ФГУП «ИПФ», 2003.
- Брюгеман У., *Введение в Ветхий Завет*. М.: Библийско-богословский институт св. апостола Андрея, 2009.
- Воргез А., *Книга Иеремии главы 1-25, Вера и святость*, Санкт-Петербург, 2010.
- _____, *Книга Иеремии главы 26-52, Вера и святость*, Санкт-Петербург, 2012.
- Кайзер У. *Проповедь и преподавание по ВЗ. Руководство для церкви*. ТСМ, 2013.
- Крошкина Л., *Проблемы стиля современной церковной проповеди // Вестник Свято-Филаретовского института*, 2015, №15.
- Ла Сор Сэнфорд У., *Обзор Ветхого Завета*. Одесса: Богомыслие, 1998.
- Лопухин А.П., *Толковая Библия, Том 6*, Стокгольм, 1988.
- Мангано Марк, ред. *Введение в Ветхий Завет*. Москва, 1958.
- Мартинс Э., *Замысел Бога*. Санкт-Петербург: Библия для всех, 1995.
- Пратт Р., *Он дал нам пророков*. Изд.: Христианское библийское братство, 2000.
- Рижский М.И., *Библийские пророки и библийские пророчества*. М.: Политиздат, 1987.
- Стотт Д., *Призвание христианского служителя*. Санкт-Петербург: Мирт, 2006.
- Хергозерский А., *Обозрение Пророческих Книг Ветхого Завета*. Санкт-Петербург: «Holy Trinity Orthodox Mission», 2002.
- Ценгер Э., *Введение в Ветхий Завет*. М.: Библийско-богословский институт св. апостола Андрея, 2008.
- Чантри В., *Евангелие сегодня*. Карлайл: Издательство Церкви ЕХБ «Завет Христа», 1996.
- Шульц С. Дж., *Ветхий Завет говорит*. М.: Духовное возрождение, 1993.

^[22] Кайзер У. *Проповедь и преподавание по ВЗ. Руководство для церкви*. С. 132.